

מנה בדרך

שימון הדף היומי בדרך קצרו

לע"צ הגה"צ ר' יששכר דב בן רבי
יהושע ישראל שפילר זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 175 פרשת אחרי מות קדושים תשפ"ג

סוטה לב-לח

דף לב כשהמשנה אומרת שבא עד אחד הכוונה שבאה אשה תחילה להעיד, ויש לבאר לדעת ר' נחמיה שכשהתורה מאמינה לעד אז הולכים אחרי רוב דעות, ושתי נשים באשה אחת הן כשני אנשים באיש אחד ושתי נשים באיש אחד זה כאחד מול אחד, והמשנה נקטה שני מקרים בפסולי עדות שלא נאמר שהולכים אחר רוב דעות רק לחומרא ולא לקולא, קמ"ל שהולכים אחרי רוב דעות גם לקולא.

פרק אלו נאמרים

משנה דברים אלו נאמרים בכל לשון: פרשת סוטה, וידוי מעשר, קריאת שמע, תפלה, ברכת המזון, שבועת העדות, ושבועת הפקדון, אלו נאמרים רק בלשון הקודש: מקרא ביכורים חליצה, ברכות וקללות, ברכת כהנים, ברכת כהן גדול, פרשת המלך, פרשת עגלה ערופה, וכשמשוח מלחמה מדבר אל העם. מקרא ביכורים לומדים מהפסוק **וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך** ולומדים גזירה שוה **מוענו הלויים**, כמו ששם זה בלשון הקודש כך ביכורים זה בלשון הקודש, בחליצה כתוב **וענתה ואמרה** ולומדים גזירה שוה **מוענו הלויים** שזה בלשון הקודש, ור' יהודה אומר שלומדים מהפסוק **וענתה ואמרה ככה** שתאמר בלשון הזה, ברכות וקללות היינו כשעברו ישראל את הירדן ובאו להר גריזים והר עיבל שליד שכם אצל אלוני מורה, שכאן נאמר **אלוני מורה** ואצל אברהם כתוב **ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה** וכמו ששם זה שכם כך כאן זה שכם, ועלו ששה שבטים להר גריזים וששה שבטים להר עיבל והכהנים והלויים והארון עומדים למטה באמצע והכהנים הקיפו את הארון והלויים את הכהנים וכל ישראל מב' צדדים, שנאמר **וכל ישראל וזקניו ושוטריו ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון וגו'**, הפכו הלויים את פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה ואלו ואלו אומרים אמן, ופנו להר עיבל ופתחו בקללה ואמרו **ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה** ואלו ואלו אומרים אמן, וכן הלאה עד שגמרו ברכות וקללות, ואח"כ הביאו את האבנים ובנו את המזבח וסדוהו בסיד וכתבו עליו את כל דברי התורה בע' לשון, שכתוב **באר היטב** ונטלו את האבנים ובאו **עמוד ב** ולנו במקומם. **גמרא** פרשת סוטה לומדים מהפסוק **ואמר הכהן לאשה**, והיינו בכל לשון שהוא אומר, ושנינו שמשביעים אותה בכל לשון שהיא שומעת על מה היא שותה ובמה היא שותה על מה נטמאת ובמה נטמאת, על מה היא שותה על עסקי סתירה במה היא שותה במקידה של חרס על מה היא נטמאת על עסקי שחוק וילדות ובמה היא נטמאת בשוגג או מזיד באונס או רצון וכל זה כדי שלא יצא לעז על מים המרים.

וידוי מעשר לומדים מהפסוק **ואמרת לפני ה' אלוקיך**, ולומדים גזירה שוה **אמירה אמירה** מסוטה בכל לשון שהוא אומר, ורב זביד שאל את אב"י שנלמד מאמירה של לויים שזה רק בלשון הקודש אמר אב"י שלומדים אמירה לבד מאמירה לבד אך בלויים נאמר **וענו ואמרו**.

קריאת שמע בכל לשון שכתוב **שמע** בכל לשון שאתה שומע, ונחלקו רבי וחכמים שלרבי קר"ש ככתבה שכתוב והיו בהוייתן יהיו, וחכמים סוברים בכל לשון שכתוב **שמע** בכל לשון שאתה שומע ומה שכתוב והיו הוא ללמד שלא יקרא למפרע, ורבי לומד את זה מהה' של **הדברים** וחכמים לא למדו מהה' של **הדברים**, ורבי לומד ממה **שכתוב שמע** שישמיע לאזנו מה שהוא מוציא מפיו וחכמים סוברים כמ"ד שהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא,

דף לג ולכאורה יוצא שרבי סובר שכל התורה נאמרה בכל לשון שאם היא נאמרה רק בלשון הקודש אין צורך למעט מוהיו, אך יש לומר שכתבו והיו שלא נדרוש שמע בכל לשון שאתה שומע, אך לכאורה יוצא שלחכמים כל התורה נאמרה בלשון הקודש שאם נאמרה בכל לשון אין צורך לרבות בקר"ש בכל לשון שאתה שומע, ויש לדחות שכתבו שמע כדי שלא נלמד מוהיו שקוראים רק בלשון הקודש.

תפלה נאמרת בכל לשון כי היא רחמים, ולכאורה רב יהודה אמר שאסור לשאול צרכיו בלשון ארמית שמלאכי השרת לא נזקקים לו כי אינם מכירים בלשון ארמית, ויש לומר שרק ביחיד אסור אך בציבור שאינו צריך את המלאכים יכול להתפלל בכל לשון, ולכאורה ישנה ברייתא שיוחנן כה"ג שמע בת קול מקדש הקדשים נצחו טליא דאזלו לאגחא קרבא באנטוכיא, וכן שמעון הצדיק שמע בת קול מקדש הקדשים בטילת עבידתא דאמר שנאה לאייתאה על היכלא ונהרג גסקלגס ובטלו גזירותיו וכתבו אותה שעה וכיוונו וזה היה בלשון ארמי, יש לומר שבת קול היא בארמית שהיא באה להשמיע, או שזה היה גבריאל שמכיר בלשון ארמית כמו ששנינו לקמן שהוא לימד את יוסף ע' לשון.

ברכת המזון בכל לשון שכתוב **ואכלת ושבעת וברכת**, בכל לשון שאתה מברך.

שבועת העדות בכל לשון שכתוב **ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה** בכל לשון שהיא שומעת, ושבועת הפקדון לומדים בגזירה שוה **תחטא תחטא** משבועת העדות.

מקרא ביכורים לומדים בגזירה שוה **וענית ואמרת** מלויים שכתוב **וענו ואמרו** ושם זה בלשון הקודש שבלויים כתוב **קול רם** ובמשה כתוב **משה ידבר והאלוקים יענוו בקול** ושם זה היה בלשון הקודש. לר' יהודה לומדים שחליצה בלשון הקודש מהמלה **ככה**, ורבנן למדו מככה לכל דבר שהוא מעשה שמעכב, ור' יהודה לומד את זה מכה **ככה** ורבנן לא לומדים מיתור של כה **ככה**, **עמוד ב** ור' יהודה לא למד **מוענתה ואמרה** שזה ללמד בגזירה שוה ללויים והוא לא למד מקול קול שהוא קיבל ללמוד גזירה שוה **ענייה ענייה** ולא קול קול, וכן שנינו בברייתא שר' יהודה אמר כל מקום שכתוב **כה ככה ענייה ואמירה** אינו אלא בלשון הקודש, **כה של כה תברכו**, **ככה** של חליצה, **ענייה ואמירה** של לויים.

ר' יהודה לומד בפסוק **הלא המה בעבר הירדן** שהרי גריזים ועיבל הם הלאה מעבר הירדן **אחרי דרך מבא השמש** מקום שהחמה זורחת, **בארץ הכנעני** אלו הר גריזים והר עיבל שיושבים בהם כותים, **מול הגלגל** שסמוך לגלגל **אצל אלוני מורה** היינו שכם, שכתוב **אצל אברהם עד מקום שכם עד אלון מורה**, ואמר ר"א בן ר' יוסי שבזה הוא זייף ספרי כותים שגם הם אומרים ששכם הוא אלון מורה אך אנו למדנו בגזירה שוה מאברהם אך מהיכן הם למדו שאלון מורה הוא שכם, ר' אלעזר אומר בפסוק **הלא המה בעבר הירדן** שהכוונה סמוך לירדן שאין לומר שזה רחוק מהירדן שהרי כתוב **והיה בעברכם את הירדן**, **אחרי דרך מבוא השמש** היינו מקום שהחמה שוקעת, **בארץ הכנעני** היינו ארץ חוי ועוד שכתוב **היושב בערבה** ושכם היא בין הרים וגבעות, וכתוב **מול הגלגל** ובני ישראל עדיין לא ראו את הגלגל, ור"א בן יעקב אומר שהכתוב מראה להם דרך בכניסתם לא"י כיון שלא יהיו להם עננים, **דרך** שילכו בדרך ולא בשדות וכרמים, **היושב** שילכו בישוב ולא במדבר **בערבה** שילכו בערבה ולא בין הרים וגבעות. **כיצד**

רשב"י אומר שאדם יאמר שבח עצמו בקול נמוך וגנותו בקול רם שוידוי מעשר אומרים בקול נמוך ובמקרא ביכורים אומר בקול רם, אך קשה שר' יוחנן אמר בשם רשב"י שמתפללים בלחש שלא לבייש את עוברי עבירה שהתורה לא מחלקת בין מקם קרבן עולה למקום החטאת, ויש לומר שאין הכוונה לגנות אלא לצערו, כמו שכתוב במצורע **טמא טמא יקרא** שצריך להודיע צערו לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים וכן כל מי שארע לו דבר יודיע לרבים כדי שיבקשו רחמים.

יש להתבונן בדברי ר' יוחנן שהתורה לא חילקה בין קרבן עולה לחטאת, הרי יש חילוק בין מתן דמיהם שדמי חטאת ניתנים למעלה ושל עולה למטה, ויש לומר שרק הכהן יודע מכך, אך לכאורה יש חילוק שעולה היא רק זכר וחטאת היא רק נקיבה, ויש לומר שההיכר מכוסה באליה אך זה רק בכבש ואם הוא הביא שעירה הוא גורם לבייש את עצמו שהרי יכל להביא כבשה, ובע"ז שמביאים רק שעירה הבושה היא חלק מהכפרה.

עברו את הירדן, בכל יום נסע הארון אחר ב' דגלים וכשעברו הוא נסע תחילה שכתוב הנה ארון הברית ארון כל הארץ עובר לפניכם, בכל יום הלויים נשאו את הארון והיום נשאוהו הכהנים שכתוב והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נושאי ארון ה' ושנה ר' יוסי שבג' מקומות נשאו הכהנים את הארון: כשעברו את הירדן וכשהסבו את יריחו וכשהחזירהו למקומו בזמן שלמה,

דף לד וכשטבלו הכהנים את רגליהם במים חזרו המים לאחוריהם, שכתוב וכבוא נושאי הארון עד הירדן ויעמדו המים היורדים מלמעלה כמו נד אחד, ולר' יהודה גבהם הגיע ליי"ב מיל על יי"ב מיל כנגד מחנה ישראל, אמר לו ר"א בן ר"ש מי קל יותר האם אדם או מים וא"כ המים יכולים ליפול עליהם ולשטפם, אלא המים נגדשו ועלו כיפים על גבי כיפים יותר מג' מאות מיל עד שראו אותם כל מלכי מזרח ומערב, שכתוב והיה כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הכנעני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם וימס לבבם ולא היה בהם עוד רוח מפני בני ישראל, וכן אמרה רחב הזונה לשלוחי יהושע כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף, וכתוב ונשמע וימס לבבינו ולא קמה עוד, וכשהיו בירדן אמר להם יהושע דעו שאתם עוברים כדי שתורישו את יושבי הארץ כמו שכתוב והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם ואם אתם עושים כך מוטב ואם לא המים שוטפים אותיכם, וכתוב אותיכם אותי ואותכם, ועוד אמר להם הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי ישראל וכתוב למען תהיה לכם אות בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלו לכם וגו', סימן לבנים שאבותיהם עברו את הירדן, עוד אמר להם שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכן שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הלילה ולא בכל מלון אלא דוק היכן שתלינו בו הלילה, ואמר ר' יהודה שאבא חלפתא ור"א בן מתיא ור' חנינא בן חכניאי עמדו על האבנים האלו ושיערו שכל אחת היא משא מ' סאה וכל משא שאדם נושא לבד הוא שלישי ממה שנושאים עמו ולמדו מכך לאשכול שלקחו המרגלים שכתוב וישאוהו במוט בשנים שאם כתוב במוט ודאי היו שנים אלא מלמד שלקחו אותו בשני מוטות, ואמר ר' יצחק טורטני וטורטני דטורטני והכוונה משא שתחת משא, ושמונה לקחו אשכול ואחד רימון ואחד תאנה, ויהושע וכלב לא לקחו כלום או מחמת חשיבותם או שהם לא היו בעצת המרגלים.

נחלקו ר' אמי ור' יצחק נפחא כשעברו את הירדן עמוד ב אם לר' יהודה עברו את הירדן כחנייתם ולר"א בן ר"ש עברו אותו זה אחר זה, או שלכו"ע עברו כחנייתם ונחלקו שלר' יהודה אדם קל ולר"א בן ר"ש המים קלים.

ר"ל אומר בפסוק שלח לך שהכוונה מדעתך שהרי אדם לא לוקח מקח רע לעצמו והקב"ה לא היה אומר לו לשלוח שיצא תקלה מכך, ולכן נאמר וייטב בעיני הדבר ולא בעיניו של מקום.

ר' חייא בר אבא אומר שהמרגלים התכוונו מתחילה לבושתה של הארץ, שכתוב כאן ויחפרו לנו את הארץ וכתוב וחפרה הלבנה ובושה החמה.

ר' יצחק דרש בפסוקים ואלה שמותם שמסורת בדינו מאבותינו שהמרגלים נקראו על שם מעשיהם ועלה בדינו רק אחד סתור בן מיכאל, סתור שסתר מעשיו של הקב"ה, מיכאל שכביכול עשה להקב"ה מך, ור' יוחנן מוסיף נחבי בן ופסי, נחבי שהחביא דבריו, ופסי שפסע על מידותיו של הקב"ה.

רבא מבאר בפסוק ויבא עד חברון שלא כתוב ויעלו ויבואו, אלא שרק כלב שפרש מעצתם הלך לחברון להשתטח על קברי אבות אמר להם אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים, ועל יהושע כבר ביקש משה שכתוב ויקרא משה להושע בן נון יהושע, קה ישיעך מעצת מרגלים, ולכן כתוב ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו.

הביאור בפסוק ושם אחימן ששי ותלמי, אחימן היה מיומן באחיו, ששי ששם את הארץ כשחיתות, תלמי שעשה את הארץ תלמים תלמים, ועוד פירוש אחימן בנה את העיר ענת ששי בנה את אלש תלמי בנה את תלבוש, ילידי הענק שהעניקו את החמה בקומתם.

מה שכתוב וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען אין לומר נבנתה ממש שלא יתכן שחם בנה עיר לכנען בנו הקטן קודם שבנה לבנו הגדול מצרים, אלא שהיתה מיושבת בטובה פי שבע מצען למרות

שהיא היתה מקום טרשים שבא"י שקברו בה מתים, ואין ארץ טובה יותר ממצרים שכתוב כגן ה' כארץ מצרים, ואין במצרים טובה יותר מצען שכתוב והיו בצען שריו, ויש להקשות שחברון לא היתה מקום טרשים שהרי כתוב והיה מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא, ור' אויא או רב בר רב חנן אמרו שהוא הלך להביא כבשים מחברון ושנינו שאילים באים ממואב וכבשים מחברון, ויש לומר שהיא קרקע קלושה והיא טובה למרעה שמן.

דף לה ר' יוחנן מבאר בשם רשב"י בפסוק וישבו מתור הארץ וילכו ויבואו שמקישים הליכתם לביאתם כמו שבאו בעצה רעה כך כשהלכו זה כבר היה בעצה רעה, כשחזרו אמרו וגם זכת חלב היא וזה פריה אפס כי עז העם אמר ר' יוחנן בשם ר"מ שלשון הרע שאין בו אמת מתחילה אינו מתקיים בסופו.

רבה אומר בפסוק ויהס כלב שכלב הסיתם בדברים שכשפתח יהושע לדבר אמרו לו זה ראש קטוע שאין לו בנים ידבר, אמר כלב א"כ ישתיקו גם אותי לכן אמר להם וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם וחשבו שהוא בא לדבר בגנותו ושתקו, אמר כלב הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והאכילנו את המן, אם יאמר עשו סולמות ועלו לרקיע לא נשמע לו עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה, אך האנשים אשר היו עמו אמרו לא נוכל, אמר ר' חנינא בר פפא שהמרגלים אמרו דבר גדול כי חזק הוא ממנו כביכול אין בעה"ב יכול להוציא כליו משם.

רבא דרש בפסוק ארץ אוכלת יושביה היא שהקב"ה אמר אני חשבתיה לטובה שבכל מקום בואם מת החשוב שלהם ואנשי המקום ליווהו כדי שיהיו טרודים ולא ישאלו עליהם, או שאיוב מת וכולם היו טרודים בהספדו אך המרגלים אמרו על זה ארץ אוכלת יושביה היא.

רב משרשיא אומר שהמרגלים היו שקרנים שאמרו ונהי בעינינו כתגבים וכן היינו בעיניהם שאמנם הם נראו לעצמם כתגבים אך מי אמר שכך היו בעיניהם, אך יש לדחות שכשקברו מיתיהם תחת הארזים המרגלים התחבאו בעצים ושמעו שאמרו האמוריים יש אנשים כתגבים על האילנות.

רבה אמר בשם ר' יוחנן בפסוק ותשא כל העדה ויתנו את קולם בבכי שאותו היום היה ערב ט' באב, ואמר הקב"ה הם בכו בכיה של חנם אני אקבע להם אותו יום לבכיה לדורות.

ר' חייא בר אבא דרש במה שכתוב אח"כ ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים ואח"כ נאמר וכבוד ה' נראה באהל מועד שהם זרקו אבנים כלפי מעלה.

ר"ל דרש בפסוק וימותו האנשים מוציא דבת הארץ רעה במגיפה לפני ה' שהם מתו מיתה משונה ודרש ר' חנינא בשם ר' שילא איש כפר תמרתא שלשונם השתרבבה עד טבורם ויצאו ממנה תולעים ונכנסו לטבורם ומטבורם נכנסו ללשונם, ור"נ בר יצחק אומר שמתו באסכרה.

אחרי שעלה האחרון מישראל מהירדן חזרו המים למקומם, שכתוב והיה בעלות הכהנים נושאי ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישבו מי הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו נמצא שהארון ונושאו והכהנים מצד אחד וישראל מצד שני, ואז נשא הארון את נושאו ועבר שכתוב והיה כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם, ולכן נענש עוזא שכתוב ויבואו עד גורן כידון וישלח עוזא את ידו לאחוז את הארון אמר לו הקב"ה, עוזא, נושאי נשא עצמו לא כל שכן, ויחר אף ה' בעוזא ויכהו שם על השל נחלקו ר' יוחנן ור"א אם הכוונה על עסקי שלו דהיינו שגגה, או שעשה צרכיו בפניו, ונאמר וימת שם עם ארון האלוקים, אמר ר' יוחנן שהוא בא לעוה"ב שכמו שהארון קיים לעולם כך עוזא בא לעוה"ב, ויחר לדוד על אשר פרץ ה' בעוזא, אמר ר"א שנשתנו פניו כחררה, ואין לדדוש כך בכל מקום שכתוב ויחר שבכל מקום כתוב אף וכאן לא כתוב אף.

רבא דרש שדוד נענש שקרא לדברי תורה זמירות שכתוב זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי אמר לו הקב"ה איך אתה קורא לדברי תורה שכתוב בהם התעייף עיניך בהם ואיננו זמירות, לכן תכשל בדבר שאפילו תשב"ר יודעים שכתוב ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהן בכתף ישאו, ודוד הביא את הארון בעגלה.

מה שכתוב ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון, לכאורה מה שיש ויך למה שראו, נחלקו ר' אבהו ור"א אם היו קוצרים ומשתחווים, שלא עצרו ממלאכתם, או שדברו בו עמוד ב מי הכעיסך כשכשעסת ולא נצלת מהשבי ומי בא עליך לפייסך, ונחלקו ר' אבהו ור"א בפסוק ויך בעם שבעים איש וחמישים אלף איש, אם היו ע' איש שכל אחד שקול כנ' אלף איש או שהיו נ' אלף שכל אחד מהם שקול ככל הסנהדרין, בשמואל נאמר ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח שור ומריא ובדברי הימים כתוב שבעה פרים ושבעה אילים, אמר רב פפא בר שמואל שעל כל פסיעה זבח שור ומריא ועל כל ו' פסיעות ז' פרים וז' אילים, אמר לו רב חסדא א"כ מלאת כל ארץ ישראל במות, אלא ביאר רב חסדא שעל כל ו' פסיעות זבח שור ומריא ועל כל ו' סדרים של ו' פסיעות זבח ז' פרים וז' אילים.

בדברי הימים כתוב גורן כידון ובשמואל כתוב גורן נכון, אמר ר' יוחנן שבתחילה זה היה כידון שהרג באנשי בית שמש ובסוף נעשה נכון שברך את עובד אדום הגתי.

גם משה הקים אבנים בארץ מואב, שכתוב בעבר הירדן הואיל משה באר ולומדים באר מוכתבת את כל דברי התורה באר היטב, ועוד אבנים הקים יהושע בירדן שכתוב ושתיים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן, ועוד אבנים הקים יהושע בגלגל שכתוב ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו.

ר' יהודה סובר שהתורה נכתבה ממש על האבנים שכתוב וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת ואח"כ סדו אותם בסיד, אמר לו ר' א"כ איך למדו האומות באותו הזמן את התורה, אמר ר' יהודה שניתנה בהם בינה יתרה ושיגרו את סופריהם שקלפו את הסיד והעתיקו משם את התורה, ולכן נחתם גזר דינם לבאר שחת שהיה להם ללמוד ולא למדו, ור"ש סובר שכתובה על הסיד וכתבו למטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם, ואם היו חוזרים בתשובה היו מקבלים אותם, ואמר רבה בר שילא שטעמו של ר"ש שכתוב והיו עמים משרפות סיד על עסקי סיד, ולר' יהודה לומדים משם שכמו שאין תקנה לסיד מלבד שריפה כך לכותים אין תקנה בלי שריפה, ולפ"ז מה שכתוב ושבת שבינו היינו שיש תקנה לכנענים שבחול' שאם יחזרו בתשובה יקבלום, דף לו וזה כדעת ר"ש.

ביום שעלו מהירדן נעשו ניסים שעברו את הירדן ובאו להר גריזים והר עיבל יותר מס' מיל ולא עמדה בריה מפניהם ומי שעמד מיד נתרז, שכתוב את אימתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם, ונאמר תפול עליהם אימתה ופחד עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קניית זו ביאה שניה בימי עזרא, והיו ישראל ראויים להעשות להם נס בביאה שניה כביאה ראשונה אלא שגם החטא, ואח"כ הביאו את האבנים ובנו את המזבח וסדוהו בסיד וכתבו עליהם את כל דברי התורה בשבעים לשון שכתוב באר היטב והעלו עולות ושלמים ואכלו ושתו ושמחו ברכו וקללו, ואח"כ קפלו את האבנים ולנו בגלגל שכתוב והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון, ואין לומר בכל מלון אלא אשר תלינו בו הלילה, וכתוב ואת שתיים עשרה האבנים וגו' הקים יהושע בגלגל.

הצרעה לא עברה עמהם, ומה שנאמר ושלחתי את הצרעה לפניך אמר ר"ל שהיא עמדה בשפת הירדן וזרקה בהם מרה וסימתה אותם וסירסה אותם, שכתוב ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים ואשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת, ורב פפא אומר שהיו שתי מיני צרעות של משה לא עברה ושל יהושע עברה.

רב כהנא מבאר בפסוק וחציו מול הר גריזים והחציו אל מול הר עיבל, שכמו שנחלקו השבטים בברכות וקללות כך נחלקו באבני אפור, אך יש להקשות מברייתא שלכה"ג היו ב' אבנים טובות על כתפיו מכאן ומכאן ושמות י"ב שבטים כתובים עליהם ששה באחת וששה בשניה שכתוב ששה משמותם על האבן האחת וששה על האבן השנית כתולדותם ויש לדייק שרק על האבן השניה היה כתולדותם ובראשונה לא היה כך, שיהודה היה כתוב ראשון והיו נ' אותיות ובכל אבן כ"ה אותיות ור' חנינא בן גמליאל אומר עמוד ב שלא התחלקו באבני אפור כמו בחומש הפקודים אלא כמו בחומש שמות, בני לאה כסדרן ובני רחל אחד בתחלה ובנימין בסוף ובאמצע בני השפחות, ומה שכתוב כתולדותם הכוונה

כשמות שקרא אביהם ולא כמו שקרא משה: ראובן ראובני שמעון שמעוני דן הדני גד הגדי, וזה לא כרב כהנא, ולפ"ז יש לפרש והחציו כמו ששנו בברייתא שחציו של הר גריזים מרובה משל הר עיבל כי לוי היו למטה, אך אדרבה אם לוי היו למטה א"כ בהר גריזים היו פחות, אלא הכוונה שאף שבני לוי היו למטה היו רבים בהר גריזים כי בני יוסף היו עמהם וכתוב בהם וידברו בני יוסף אל יהושע ואני עם רב, ואמר להם יהושע אם עם רב אתה עלה היערה שיחביאו עצמם ביערים שלא תשלוט בהם עין הרע אמרו לו שלא שולט עין הרע על זרעו של יוסף, שכתוב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר ר' אבהו שיש לקרוא עולי עין, ור' יוסי בר' חנינא למד מהפסוק וידגו לרוב בקרב הארץ שהם כמו דגים שלא שולט בהם עין הרע שהמים מכסים אותם.

לכאורה יש מ"ט אותיות בכל אבן ור' יצחק אמר שהוסיפו אות אחת על יוסף שכתוב עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים, ור"נ בר יצחק מקשה שצריך כתולדותם, אלא שבכל התורה כתוב בנימין חסר ובאבנים כתוב מלא כמו שכתוב בלידת בנימין ואביו קרא לו בנימין.

ר' חנא בר ביזנא אומר שיוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה ויהודה שקידש בפרהסיא כולו נקרא ע"ש הקב"ה, אצל יוסף כתוב ויבא הביתה לעשות מלאכתו, ונחלקו רב ושמואל אם הכוונה למלאכתו ממש או שנכנס לעשות צרכיו ומה שכתוב ואין איש מאנשי הבית לכאורה היו הרבה בני בית, ושנה ר' ישמעאל שהיה יום חגם והלכו כולם לבית ע"ז שלהם והיא אמרה שהיא חולה והיא חשבה שבאותו יום יזקק לה יוסף ותפשה אותו בכגדו אך נראתה לו דמות דיוקנו של אביו בחלון ואמר לו עתידים אחיך להכתב כאבני אפור ואתה ביניהם רצונך שתמחה מביניהם ותקרא רועה זונות, כמו שכתוב רועה זונות יאבד הון, מיד ותשב באיתן קשתו ואמר ר' יוחנן בשם ר"מ שקשתו שבה לאיתנו ויפוזו זרועי ידיו שנעץ ידיו בקרקע ויצא זרע מבין צפורני ידיו, ולכן כתוב מידי אביר יעקב שמה גרם לו שיחקק בין אבני אפור אביר יעקב משם רועה אבן ישראל שמשם זכה להיות רועה כמו שכתבו רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף, ושנינו שהיו ראויים י"ב שבטים לצאת מיוסף שכתוב תולדות יעקב יוסף, אך כיון שיצאה ש"ז מצפרני ידיו הפסידם, אך הם יצאו מבנימין שכל בניו נקראו על שמו: בלע שנבלע בין האומות בכר שהיה בכור לאמו אשבל ששבאו קל, גרא שגר באכסניות, נעמן שנעים היה, אחי וראש אחי היה וראשי היה, מופים וחופים שהוא לא ראה חופתי ואני לא ראיתי חופתו, ארד שירד לבין האומות, ועוד פירוש שהוא דומה לוורד.

ר' חייא בר אבא אומר בשם ר' יוחנן שכש פרעה אמר ליוסף בלעדיך לא ירים איש את ידו אמרו איצטגנינו לפרעה וכי עבד שנקנה בעשרים כסף אתה ממשילו עלינו, אמר להם רואה אני בו גינוני מלכות, אמרו לו א"כ הוא צריך לדעת שבעים לשון ואכן בא גבריאל ולימדו ולא הצליח והוסיף לו אות אחת משם ה' ולמד, ולכן כתוב עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים, ובכל לשון שפרעה דיבר עמו ענה לו יוסף, אך כשיוסף דיבר בלשון הקודש לא ידע פרעה מה אמר, אמר לו פרעה שילמדנו ולא הצליח ללמדו אמר פרעה השבע שלא תגלה שאיני יודע לשון הקדש ונשבע לו, ולכן כשאמר יוסף לפרעה אבי השביעני לאמר אמר לו פרעה השאל על שבועתך אמר לו יוסף א"כ אשאל על השבועה שנשבעתי לך אמר לו פרעה עלה וקבור את אביך אף שלא היה נוח לו בכך.

לר"מ יהודה קידש את ה' בפרהסיא שכשעמדו על ים סוף התנצחו השבטים מי ירד קודם,

דף לז וקפץ שבטו של בנימין תחילה, שכתוב שם בנימין צעיר רודם ויש לקרוא רד ים, ושרי יהודה רגמום שכתוב שרי יהודה רגמתם, לכן זכה בנימין לארז בחלקו את השכינה, שכתוב ובין כתפיו שכן, ור' יהודה אומר שכל שבט אמר אין אני יורד תחילה וקפץ נחשון בן עמינדב וירד תחילה שכתוב סבכוני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עוד רד עם קל, ועליו נאמר בתהילים הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש טבעתי ביון מצולה ואין מעמד אל תשטפני שכולת מים ואל תבלעני מצולה, ומשה האריך בתפילה באותה שעה, אמר לו הקב"ה ידידי טובעים ביים ואתה מאריך בתפילה אמר משה מה בידי לעשות אמר הקב"ה דבר אל

בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך ונטה את ירך, ולכן זכה יהודה לממשלה בישראל שכתוב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, מדוע זכה יהודה לקדשו ולממשלה על ישראל בגלל שהים ראה וינוס.

ר"א בן יעקב אומר שאין לומר שהלויים היו רק למטה שהרי כתוב למעלה ואי אפשר לומר רק למעלה שהרי כתוב **וענו הלויים** אלא שזקני כהונה ולויה היו למטה והשאר למעלה, ור' יאשיה אומר שהראוי לשרת היה למטה והשאר למעלה, ורבי אומר שכל ישראל והלויים עמדו למטה אלא הפכו פניהם להר גריזים ופתחו בברכה והפכו פניהם להר עיבל ופתחו בקללה, ומה שכתוב **על הכוונה בסמוך, וכן בפסוק ונתת על המערכת לבונה זכה מכאן רבי על בסמוך ואין לומר על ממש כמו שכתוב וסכות על הארון את הפרוכת ופשוט שהכוונה על בסמוך.**

הברכות נאמרו בכלל ובפרט וכן הקללות נאמרו בכלל ובפרט ללמוד וללמד לשמור ולעשות **עמוד ב** ארבע בריתות לכל אחד וכתוב לכל אחד ג' פעמים, כאן וכן בסני שכתוב **אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה, וכתוב בערבות מואב ושמתם את דברי הברית הזאת א"כ על כל מצוה יש מ"ח בריתות, ור"ש מוציא הר גריזים והר עיבל ומכניס אהל מועד שבמדבר, וכן נחלקו בברייתא אחרת שלר' ישמעאל הכללים נאמרו בסני והפרטים באהל מועד, ולר"ע הכללות והפרטות נאמרו בסני ונשנו באהל מועד ונשלשו בערבות מואב, ועל כל מצוה נכרתו מ"ח בריתות, ור"ש בן יהודה מכפר עכו אומר בשם רשב"י שבכל מצוה נכרתו מ"ח בריתות של ס' ריבוא וג' אלפים וה' מאות וחמישים ורבי מוסיף לדברי ר"ש בן יהודה שנמצא לכל אחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמישים, שלת"ק בדעת ר"ש לא נהיה כל אחד ערב על האחרים רק על חובותם, ולרבי נעשה ערב על חובות חביריו וגם על ערבותם.**

ר' יהודה בר נחמני מתורגמנו של ר"ל דרש שכל הפרשה נאמרה בנוסף ונואפת שכתוב **ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וכי מספיק לו ארור אלא מדובר בבא על הערוה והוליד ממנה בן שהלך בין העכו"ם ועבד ע"ז ארורים אביו ואמו שגרמו לו כן.**

הפסוק ונתת את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל לא בא ללמד על הברכה והקללה שהרי כבר נאמר אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל, אלא בא לומר שיקדימו את הברכה לקללה ואין ללמוד מכאן לכל מקום שיקדימו את הברכה שכתוב **ברכה וקללה שברכה אחת קודמת לקללה ואין כל הברכות קודמות לקללות ובא להקיש ברכה לקללה שכמו שהברכה בלויים כך הקללה, וכמו שהקללה בקול רם כך הברכה, וכמו שהקללה בלשון הקודש כך הברכה, וכמו שהקללה נאמרה בכלל ובפרט כך הברכה, וכמו שבקללה הלויים והעם עונין אמן כך בברכה.**

משנה ברכת כהנים נאמרה במדינה בשלושה הפסקות ובמקדש נאמרה כברכה אחת,

דף לח במקדש אומר את השם ככתבו ובמדינה רק בכינוי, במדינה הכהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש על גבי ראשיהם חוץ מכהן גדול שאינו מגביה את ידיו מעל הציץ, ור' יהודה סובר שכהן ג' יכול להגביה ידו מעל הציץ שכתוב **וישא אהר את ידיו אל העם ויברכם. גמרא** מהפסוק **כה תברכו לומדים** שזה בלשון הקודש, ואין לומר שזה בכל לשון שלומדים **מאלה יעמדו לברך את העם** ששם זה בלשון הקודש ור' יהודה אומר שלומדים מכה שיאמרו בלשון הזה,

ובברייתא נוספת לומדים מכה תברכו שזה בעמידה כמו בפסוק **אלה יעמדו לברך את העם, ור' נתן** לומד עמידה בברכת כהנים מהפסוק **לשרתו ולברך בשמו** שכמו ששירות מעומד כך ברכה מעומד ושירות מעומד לומדים מהפסוק **לעמוד לשרת.**

בברייתא נוספת לומדים מכה תברכו שזה בנשיאות כפים, שכתוב **וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם** ור' יונתן מקשה שאם לומדים משם א"כ זה יהיה רק בכה"ג ובראש חודש ובעבודת ציבור, ור' נתן למד מהפסוק **הוא ובניו כל הימים** שהוא כבניו כמו שהוא מברך בנשיאות כפים כך ברכת בניו בנשיאות כפים וכתוב **כל הימים** והוקש ברכה לשירות גם לענין כל הימים.

בברייתא נוספת למדו מכה שמברך בשם המפורש ואין לומר בכינוי שכתוב **ושמו את שמי** והיינו המיוחד לי, ואין ללמוד כאן

לגבולין שכתוב כאן **את שמי** וכתוב **לשום את שמו** שם והיינו בבית הבחירה, ור' יאשיה לומד מהפסוק **בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך** ואין לומר בכל מקום ממש אלא הפסוק מסורס ויש לפרשו שבכל מקום שאבא אליך לברכך שם אזכיר את שמי והיינו בבית הבחירה.

בברייתא נוספת לומדים מכה תברכו את בני ישראל שלכאורה רק ישראלים בכלל ברכה ולא נשים ועבדים וגרים, אך נאמר **אמור להם** לכולם.

בברייתא נוספת לומדים מכה תברכו שהברכה יא פנים כנגד פנים, ואין לומר כנגד עורף שכתוב **אמור להם** והיינו כאדם האומר לחבירו.

בברייתא נוספת לומדים מכה תברכו שזה בקול רם ואין לומר בלחש שכתוב **אמור להם** והיינו כאדם האומר לחבירו.

אביי אומר שרק לשני כהנים קוראים כהנים ולאחד לא קוראים שכתוב **אמור להם** לשנים, ורב חסדא אומר שרק ש"צ כהן קורא כהנים ולא ש"צ ישראל שכתוב **אמור להם** שתהיה האמירה משלהם, **עמוד ב** והלכה כאביי ולא כרב חסדא.

ריב"ל אומר שהקב"ה מתאוה לברכת כהנים שכתוב **ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, עוד** אומר ריב"ל שכהן שמברך מתברך ומי שאינו מברך לא מתברך, שכתוב **ואברכה מברכך, עוד** אומר ריב"ל שכהן שלא עולה לדוכן עובר בג' לאוין: **כה תברכו, אמור להם, ושמו את שמי, ורב** סובר שחוששים עליו שהוא בן גרושה או חלוצה, ואין מחלוקת בין רב לריב"ל אלא שריב"ל דיבר בעולה לפעמים, ורב דיבר במי שאינו עולה כלל, עוד אומר ריב"ל שכהן שלא עלה בברכת עבודה לא יעלה כלל, שכתוב **וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת העולה והשלמים, וכמו** ששם היה אחר עבודה כך ברכת כהנים היא אחר עבודה, ואמנם ר' אמי ור' אסי עלו אחר עבודה אך הם עקרו רגלם קודם והגיעו לדוכן אח"כ, וכדברי ר' אושעיא שכהן שלא עלה בעבודה לא יעלה רק אם לא עקר רגליו ואם עקר רגליו עולה, וכן מוכח מהמשנה שכהן שהוא ש"צ יברך אם הוא בטוח שלא יתבלבל, ולכאורה הוא לא עלה בעבודה אלא שמועיל כשעקר קצת בעבודה.

ריב"ל אומר שנותנים כוס של ברכה רק לטוב עין שכתוב **טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל** ויש לקרוא הוא יברך, ואפילו עופות מכירים בצרי העין, שכתוב **כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף, ומי** שנהנה מצרי העין עובר בלאו שכתוב **אל תלחם את לחם רע עין כי כמו שער בנפשו כן הוא אכול ושתה יאמר לך, ור"ג** בר יצחק אומר שעובר בלאו נוסף שכתוב **ואל תתאו למטעמותיו.**

עוד אמר ריב"ל שעגלה ערופה באה בגלל צרי העין שכתוב **וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה וכמובן הם לא שופכי דם אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו, ולא** בא לידנו ושלחנוהו בלי מזון ולא הנחנוהו בלי ליווי.

ר' אדא אומר בשם ר' שמלאי שאם כל ביהכנ"ס כהנים כולם עולים, ור' זירא אומר שהם מברכים לעם שבשדות, ואף שאבא בר מנימין בר חייא אומר שעם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה אך זה דוקא כשאינם אנוסים אך מי שלא בא מתמת אונס הברכה של הכהנים מועילה לו, ומה ששנה רב שימי מבירה של שחורי שבביהכנ"ס שכולם כהנים מקצת יעלו ומקצת לא, יש לומר שאם נשאר עשרה מלבדם מקצת עולים והשאר יענו אמן ואם אין עשרה מלבדם כולם יעלו.

לכו"ע אנשים גבוהים לא מפסיקים את הברכה מנמוכים וגם תיבה לא מפסיקה, ויש להסתפק אם מחיצה מפסיקה, וריב"ל אומר שאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסיקה בין ישראל לאביהם שבשמים, אך יש להסתפק אם מי שנמצא בצדדים הוא בכלל ברכה,